

GAZETECİLİK 2.0 İNTERNET GAZETECİLİĞİNDE HİPERMETİNSELLİK

Şerife ÖZTÜRK*

İnternet, 1990'lı yıllarda insanların hayatına girmeye başladığında kuşkusuz hiç kimse, bugünleri tahmin edemezdi. İnternete, yıllar geçtikçe ve teknoloji ilerledikçe birtakım özellikler ve uygulamalar eklenmiş; bunlar geliştikçe alanlar dönüşüme uğramıştır. 2000'li yıllarda toplumsal yaşamda büyük bir öneme sahip olmaya başlayan ve barındırdığı özellikler ile insanların vazgeçilmez haline gelen Web 2.0 temelli uygulamalar, her alanın olduğu gibi, gazetecilik alanının da temel yapı taşı olmuştur. Tabii bunda Web 2.0'in sahip olduğu özellikler de başrolde.

Gazetecilik alanına Web 2.0'in girmesiyle internet gazetelerini geleneksel gazetelerden ayıran üç temel özellik belirgin hale gelmeye başlamıştır: Etkileşim, multimedya biçimselliği ve hipermetinsellik. Kitap, hipermetnin gazetecilik alanında kullanımının ve uygulamasının araştırılarak bulguların detaylı bir şekilde ortaya konduğu, yeni medya ve gazetecilik alanında akademik çalışma yürütenler ve alana ilgi duyan herkesin yararlanabileceği en iyi kaynaklardan biridir.

Yazarın ilk kitabı, "*Gazetecilik 2.0 - İnternet Gazeteciliğinde Hipermetinsellik*", doktora tez çalışmasının bir ürünüdür. Robot gazetecilik, gazeteciler için programlama dili ve veri görselleştirme üzerine çalışmalar yapan Narin, kitabında, dijital ortamlarla birlikte haberin dönüşümünü hipermetinsellik açısından ele almaktadır.

Haberin arka planının veya başka olaylarla bağlantısının metin üzerinde linkler aracılığıyla sağlandığı hipermetinsellik özelliği, haberin bütünselliğini sağlama, okuyucunun habere kopmaması açısından oldukça önemlidir. Hipermetinsellik sadece haberde değil yazılı diğer metinlerde de dipnotlar, atıflar aracılığıyla farklı kaynaklarla bağlantı kurarak gerçekleştirilmektedir.

*Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı

Kitapta, ifadelerin açık olması, acıcılığı sağlayan en önemli unsurlardan. Dört bölümden oluşan kitapta en fazla bölüm doktora tezi olması itibarıyla ampirik araştırmaya ayrılmıştır. Narin, kitabının başlangıcında, hipermetinselliğin internet gazeteciliği pratiklerinde yarattığı dönüşümü disiplinlerarası bakış açısıyla çoklu yöntem kullanarak sorguladığını ifade etmektedir.

Çalışmanın ampirik bölümünde Narin, hem Türkiye’de yayıncılık faaliyetini sürdüren çeşitli internet haber sitelerinin hipermetni kullanım şeklini karşılaştırmakta hem de sektörde çalışanlarla yaptığı görüşmeler ile hipermetinselliğin gazetecilerin çalışma koşullarında haber metninde ve kullanıcılar üzerinde yarattığı dönüşümü tartışırken, gazetecilik alanındaki dönüşümün içerikten çok biçimsel anlamda olduğunu vurgulamaktadır.

Hipermetni, postyapısalcıların yıllar evvel dayandırdıkları yapıbozum (Bakhtin ve Derrida) ve yeniden inşa kavramlarına dayandırarak kuramsal bağlamda açıklayan Narin, hipermetinsellik için farklı bir tanım yapmaktadır: “*Hipermetinsellik, özne ve nesnenin sabit olmadığını göstermenin teknolojik bir yoludur.*” Bu tanım, dijital ortamlardan önce belki de yeterince anlatılmayan metinlerarasılığa dikkat çekmede ince bir çizgidir.

Kitabın “İnternet Gazeteciliği” başlığını taşıyan birinci bölümü, gazetecilik alanında hipermetinselliğin kullanıldığı internet gazeteciliğine ayrıntılı biçimde değinmektedir. İnternetin çeşitli özelliklerini anlatarak başlayan bu bölüm, “yakınsama (*convergence*)” kavramının iletişim teknolojilerindeki önemini altını çizmektedir.

Kitapta, gazetecilik mesleğinde iş pratiklerinin dönüşüme uğradığı ve bu dönüşümde haber üretim süreçlerinden başlayarak haberin her aşamasında yeni medya uygulamaları ve araçlarının etkili olduğuna vurgu yapılırken, alanda “*hızlı olma*” baskısının da gazeteciliğin niteliği açısından tehdit oluşturduğu ifade edilmektedir. Bu şekilde teknolojinin hem olanakları hem de birtakım zorlukları ve ele alınarak, teknolojik deterministik yaklaşımdan ve teknolojik kötümserlikten uzaklaşmış ve dengeli bir tavır sergilenmiştir.

İnternet gazeteciliğinin temel özellikleri ile dünyada ve Türkiye’deki gelişimine yer verilen bölümde konuyla ilgili birtakım sayısal veriler de yer bulmaktadır. Bu sayısal veriler sayesinde, internetin başlangıcından bu zamana kadarki gelişimi gözler önüne serilmektedir. Teknolojideki gelişim ve teknolojinin toplumsal yaşamdaki yeri, en iyi sayısal verilerle anlatılmaktadır ve kitabın yazarı Narin de, kitabında bu yönüme sıkça başvurarak okuyucunun ilgisini canlı tutmaktadır.

Gazetecilik 2.0 kavramı, kitapta vurgulanan diğer bir kavram. Kitaba adını veren kavramlardan olan ve Web 2.0 temelli uygulamaların gazetecilik alanındaki kullanımı olarak nitelenen *Gazetecilik 2.0*’ın, içeriklerinin kullanıcı tarafından üretilmesi, gazetecilik alanına yeni bir boyut kazandırmaktadır. Narin kitabında bu konuyu detaylandırarak, Web 1.0 ve Web 2.0 ortamlarını da karşılaştırmalı olarak sunmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü “İnternet Gazeteciliğinde Hipermetin” başlıklı. İnternet ortamlarının detaylı olarak anlatıldığı birinci bölümün ardından artık konu, sınırlandırılmaktadır. Bölüm, Nelson, Manovic, Barnet, Miller vb. isimlerin hipermetin tanımlarıyla ve hipermetnin tarihçesi ile başlamaktadır. Bu tanımlarda üzerinde durulan ortak nokta, metinlerin yapısı ve birbirleriyle bağlantılarıdır.

Kitapta, “dijital metin” veya “ağ metin” olarak tanımlanan hipermetnin, okuyucu ve yazar arasındaki keskin sınırları ortadan kaldırdığı, bu özelliği ile de Barthes’ın “ideal metni”nin bir örneği olduğu ifade edilmektedir. Metin ve hipermetnin karşılaştırıldığı bölümde, hiperlinklerin izleyicinin dikkat algılarını düzenleyen elektronik yapılar olduğu üzerinde durulmuştur. Hipermetinle ilgili olumlu yaklaşımlar yanında eleştirilen noktalara da değinen Narin, hipermetin türlerini detaylı olarak ele almaktadır.

Narin’in kitabında çoğunlukla yeni kavramlarla karşılaşyoruz. İşte bir örnek daha: Hiperhabercilik. Hipermetinlerin kullanıldığı internet gazeteciliği için tanımlanan bu kavram, aynı zamanda hiperlinklerin haber organizasyonları içindeki rolünü açıklamada da yardımcıdır. Hiperlinklerin gazetecilere ve haber metinlerine sağladığı avantajları sıralayan Narin, hiperlinklerin gazetecilikte farklı şekillerde sunulabileceğini dile getirmektedir. Hipermetnin gazetecilikte yarattığı dönüşüme değinen bölümün sonunda, bu dönüşümün etkileşim, güvenilirlik, şeffaflık ve çeşitlilik olduğu ifade edilmektedir.

“İnternet Haberlerinde Hipermetin Yapılarına Yönelik İçerik Çözümlemesi” başlığını taşıyan kitabın *üçüncü bölümü*, adından da anlaşılacağı üzere nicel analize ayrılmıştır. Bölümün başında, internet temelli nicel araştırmalara ilişkin tartışmalar sunan Narin, hepimizin Web içeriklerinin analizinde karşılaştığı birtakım güçlükler bulunduğunu belirterek, bunları beş başlıkta kategorilendirmiştir (2017: 137). Bu güçlüklerin verilerin büyüklüğünden, verilerle nasıl çalışılacağına ve verilerin nasıl sınıflandırılacağına bilinmemesinden kaynaklandığı alanda çalışan akademisyenler tarafından da dile getirilmektedir.

Kitabın bu bölümünde, içerik analizi için örneklem seçimi ve bu seçimde dikkat edilecek hususlar örneklerle sunulmaktadır. Örneklem seçiminin ardından bu örneklemi oluşturan haberlerin gerçekleştiği yer, konuları ve hipermetin biçimleri, haberdeki etiketlerin tema olarak dağılımı, etiketin yönlendirdiği kişi ve kurumlar tablolar şeklinde açıklanmaktadır.

İnternet gazetelerinin link kullanımına ilişkin karşılaştırmalı analizlerin de yer aldığı kitabın bu bölümünde, Türkiye’de faaliyet gösteren farklı internet haber sitelerinde multimedya ve hipermetin öğelerinin haber metinlerine nüfuz ettiği ancak yaygın olarak kullanılmadığı sonucuna varılmaktadır.

Kitabın son bölümü olan, “İnternet Gazetelerinde Habercilik Pratikleri”, araştırmacının nitel yöntemine dayanan bölümünü içermektedir. Doktora tezi olması nedeniyle araştırmacının en can alıcı kısımlarından birini teşkil eden bu bölümde, 15 sorudan oluşan derinlemesine görüşmenin analiz sonuçları yer almaktadır. Narin kitabının son bölümünde, internet gazetelerindeki hipermetin politikası,

hipermetin kullanımındaki teknik ve anlamsal ölçütler, hipermetnin arşivleme politikasıyla bağlantısı, hipermetin oluşturmada editörün rolü ve teknik ekiple ilişkisi gibi sorulara cevap aramaktadır. Sorularına cevap ararken internet gazeteciliğinde çeşitli aşamalardaki dönüşümü de ele alan Narin, gazeteciliğin geleceğine dair öngörülerini de sıralamaktadır.

Narin kitabını, hipermetinselliğin geleneksel yazma biçimlerini dönüştürdüğünü, ancak bu dönüşümün gazetecilik sektörüne tam anlamıyla yansımamakla beraber, alan içerisinde yeni dinamiklerin oluşmasına neden olduğunu ifade ederek sonlandırmaktadır.

Yeni medya uygulamalarının pek çok özelliği içinden hipermetinselliği araştırma konusu olarak seçen Narin, hem hipermetinsellik hem de hipermetinselliğin haber metinlerinde kullanımı ve internet gazeteciliği konularında da alana yeni bir kitap kazandırmıştır. Kitabın son iki bölümü özellikle internet temelli araştırmalar yapanlar için yöntem konusunda ufuk açıcudur.

Dünyada Web 3.0 kullanımına geçildiği günümüzde, internet gazeteciliğinin hipermetinsellik özelliğini ve kullanımını detaylı bir şekilde ele alan kitap, Narin'in ileriki dönemlerde yayınlanacak olan diğer eserlerinin içeriği hakkında da ipuçlarını vermektedir. Narin'in çalışmasını yoğunlaştırdığı "Robot Gazetecilik" konusundaki araştırmalarının yayına dönüşmesini merakla beklemekle birlikte, alana sağladığı ve sağlayacağı katkılarının gelecek dönemler için daha da önemli hale geleceği açıktır.

Kaynakça

Narin, B. (2017). *Gazetecilik 2.0-İnternet Gazeteciliğinde Hipermetinsellik*. Ankara: Gece Kitaplığı.